

1918.

1-12/17

MA

IRODALMI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Visegrádi-u. 15.

Szerkeszti:
KASSÁK LAJOS

Előfizetési ár Magyarországon:
Egy évre 10 kor., fél évre 5 kor.

TARTALOM: Máttis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet. / Komját Aladár: Négy vers. / Kassák Lajos: Kernstok Károlyról. / György Mátyás: Vers. / Barta Sándor: Dac (novella). / Máttis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet. / Révai József: Babits Mihályról. / Reiter Róbert: Vers. / Szines Pál: A tenger szől. / Máttis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet. / A MA köréből. / Lengyel József: A Kéve kiállításáról. / Boross László: Balázs Béla drámájáról. / Mácza János: Szinbázak. Válasz Hevesi Sándornak.

III

I

Máttis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet

Ara: 80 fillér

1918. XI. 15

A NEHEZŐLT

Egy könnyű gesztust!
 Lélekzem.
 S voltak és levők
 Összűtt-lehelljje súlyba betegít.
 Mozdúlok,
 S mintha hegy rándulna el:
 Billió gyökér sajdítja magát!
 Belém a nézés kvarc-tömböket szakít.
 Látom az anyag örvény-köreit
 S a nap-fehérben
 A vörös-innent s a túl-ibolyát.
 Megér a szél
 S bőrömre iszámítja
 Mindenha-medre húzó üledékét.
 Fázom: idéz a legelső hideg.
 Hő bujt: idéz a legelső meleg.
 S akármilyen hang az űrig robajoz.
 Ha kell s ha nem,
 Váltakozó-katalizátor,
 Nehezülök a szertelen között.

TÁJ, VIHAR ELŐTT

Mágneses teknő: visszaránt a völgy.
 De hasztalan!
 Változást bög a táj.
 Török a rend a nyugalom mögéné.
 A csúcson acintos a makacsság.
 Billió sejt éhül az ég felé.
 Ős őszönén
 Hullámra hullni nyugatlan a föld.
 (Ó víz! folyásra bátorult keménység!)
 És egybe múlni
 Mind a halmazállapot.
 Utolsó nedvét szakítja a termő
 Levélbe
 S fölszínre dül: a szén, a só, a fém.
 Ki edzi vasra a levegő puháját?
 Hogy fogva fogjon!
 Nincs összehajlás;
 Csak jó zűrzavar.
 Csak garral-mozgás!
 Halálíg! Halálíg!
 Egy csöppenés
 És szétsüvölt a glóbusz.

KÖLVÁROSI ORVOS RENDELŐJE

A világ beteg organizmusából
 Fölgyült a rossz.
 (Többülő gomolyán,
 Kint,
 Lábalóra könnyült mind a fekvő.)
 Test test mellett:
 Bányák testvéresülnek:
 Mérget tanul az ólomtól a kén
 S a réz emettől.
 Arc, arc:
 Tört vonal-divergencia
 Arc, arc:
 Fejtődhetsz róla geológián.
 Arc, arc:
 A mindenség átmetszete bizony.
 S egy csonka törzs,
 (A fej s a föld kötője)
 Mint félre-súlyzó gömbjei közt a rúd.
 Szó sem neszez.
 A változást
 (Múlt tengerek maradtja)
 A levegő palásan fogja le.
 Mégis!
 Egy kéz kibomlik.
 S az ujjak sodora
 A szemhatárig löki a falakat.

JÖN!

A lépte, mint a Morse-jel kopog.
 Csudálatosság!
 Megindult a távol:
 Szakadva összeül erembe az ucca:
 A pórús-száda ablakokat tátog.
 Csudálatosság!
 Bomlott bolométer:
 Minden különbség egybe-sárolója:
 Habarg a testem,
 (Szemcséi között
 Hiába akar a kohézió:
 Nem bírja bentjét a pattanó burok!)
 És szétzudúl!
 (Szeretőm! Szeretőm! Szeretőm!)
 És csúcsról csúcsra szaggatja magát!
 A mindenséggel teljesül telőn.

Komját Aladár

KERNSTOK KÁROLY

(AZ ERNST-MUZEUMI KIÁLLÍTÁSA ALKALMÁBÓL)

Dolgos esztendők eredményeül: féltucat terem vagy száz megfestett, kikészített vászonnal zsufoltan. «A megtért apostol», «a beérkezett felfedező» és hasonló, vakoktól harsonázott jelzők alatt komoly nézelődés után ennyi lenne egy jó szemnek Kernstok Károly kollektív kiállítása az Ernst-muzeumban. Elmentünk, hogy megnézzük: láttuk és valóban ennyit láttunk. S ha «jó» emberek lennének vagy legalább is az expressz kritikusok sárba születtségéhez illőn örülni tudnánk erőik megcsappanásának, akaratok sutra józanodásának, akkor most nekünk is ütnünk kellene a nagydobot és táncolatni illene az örömmüket, hogy valaki, mert fölfelé nőni elfáradt, vagy csak a megkuszált világhangulatban pillanatnyi magára feledkezéssel: a moszatosba lépett. De — így van — mi végtelenül követelőzők vagyunk és semmi *tegnap volt*-nak nem tudunk babért koszoruba nevetni.

Hatványozottan követelőzők, ha a művészet cégér alatt egymarokba fogott szomszédos mesterségről van szó; s ha némely részben hozzánk közel került mesterről, mint: Kernstok Károly.

Ha Kernstok tíz éves munkásságának övrjét, akár eszközöket váltogató kifejezési módjának sorrendjéből, akár a mában összegezhető tartalmi eredményeiből akarnók művészet elméletileg talpra állítani: a naturalisták csoportjába e lenénk. Első érdemleges kilépése óta (az Agitátor) mostani kiállításának minden polgári dicséret-jelzőkkel felcíromázott «reprezentatív» vásznáig (Duna partján, 79) ez a terminológia metszi árulkodón keresztülbe művészetét. Árulkodón a nem régenre, mikor legtöbbet adott az új magyar festészetnek (legalább is hittük, hogy igen) s amikor nyilván egy idegenből uszító áramlat behatására legmesszebb vetődött lírikus: impresszionista önmagától. Mint postimpresszionista: «Lovasok a Viz Partján» című kompozíciójával a kételkedők előtt is szinte maga fölé lendült bizonyító erejében. *Szinte és lendült* — mert ez a valóban nagyszabású alkotás sem fogta össze egy értelmi: tehát a legmagasabb rendű művészeti egységet. A háttérbe aprózott tájrészletben (ami a spekulatív kompozíció szempontjából is fölösleges volt, több: hihetetlenül szűk horizonttal zárta le a perspektívát) még uralmasan ütődött ki öröklött impresszionizmusa. A többi részben azonban előre mutatók a meglátásai s a csak dominens formáikra koncentrált alakjai mozgással telítettek, mint maga az élet.

Az élet: létezés: Naturalizmus.

Ebből a forrongó és forrásra gerjesztő korszakból két-három kép kiáltja föl magát a kollektív sikkos egyhangjából s éppen csak ez a (nem tudom véletlenségből rendeződött-e így) disszonancia adja meg némely fejtegetésünk apropóját.

A művészet nem a felelőtlenség majmosdija

fafejú és üvegszemű nyárspolgárok szórakoztatására.

A művész nem pillanat fölvevő masina és nem viaszanyag matrica, a melyen a jelen levő formák, színek és hangok tovább éltetik külső megjelenésüket.

A művészet nem egyenlő a lírával.

A líra mindig: impresszionizmus.

A valóban művészet rendszeren testesedik s célja nem igénytelenebb a reális tudományénál.

Mindkettő a társadalom szociális talajából sarjad s csak visszaható erejükben különülnek egymásmögé.

Az egyik materiálisan közvetlen, a másik absztrahált közvetítő erő.

A mindenkori művészetnek, mint abstraktumnak legnagyobb erő kifejtése a folytonos anyagba kívánczóság.

Tápláló gyökere a naturalizmus — nem kópizálás.

Kópia: a külsőségek leutánzása.

Naturalizmus: az érzések és gondolatok testbe kényszerítése, okadatos formakeresése az Életnek.

Kernstok a «naturalista» festő csak nagynéha s éppen az «elvadult, érthetetlen» korában közelítette meg ezt a naturalizmust.

Ilyen a jó izléssel fotografáló benczuriából egyszerre magasra ugrató Fiu-akt című 7—8 év előtti vászna.

Ez a kép magával az étellel több — egy képnél. A Fiunak, mint fogalomnak egy alakba koncentrált formássága, a növedék élet minden jellemzőjének tudatos szintézise.

Még tisztább és többet reveláló munka a Bucszás (91). Mindenkinek «látható» tematikus kompozíció, de nem az impresszionista-naturalizmus elbeszélő modorában: itt tudta a legtöbb fölösleges külsőséget levetkőzni a művész. Amit a keretbe zárt vászonlapon látunk, nem elmult történet megidézése, de magának a Bucszásnak, mint különös pszihikai folyamatnak szemléltető megjátszása az állandó mozgást vezető formák plasztikájában. A formák arányát, vonalak ritmusát nem külső szentörvények, világítási és egyéb véletlen adottságok határozzák meg, hanem maga a téma lényege (belső forma), ami a tragikus alapérzés szuggesztív erőre segítéséhez mindent önmagából modellál meg törpének vagy monumentálisnak, egyenesnek vagy görbének, úgy hogy az a legteljesebb egységet szolgálja.

Ezek a képek nem a naturát próbálgatják megeleveníteni, hanem a legtöbbet jelentőt, az éltető erőt akarják elének testesíteni. Színeik ezért sohasem egy szalagszínére, tárgyaik sohasem egy tárgyra, mozgásuk sohasem a fotografikus egy pillanatra lerögzítésére törekednek.

Nem hasonulni akarnak, mint az ipari mesterség s ezért nem illúzió rontók: többek, mint kép.

De mindez csak volt!

A mai, vastag és drága aranykeretekbe szorgalmaskodott száz vászon röghöz tapadt visszája Kernstok tegnapi értékeinek. Az a szentimentális

alapvonás, ami legmarkánsabb próbálkozásait is valami busongó pszihikai romantikába mártotta, most teljesen eluralgott rajta s már nemcsak témáit, de kifejezési eszközeit is erőtlenné sápasztja. Kritikusai még sohse köszöntötték ekkora lelkesedéssel, a naturalizmus kiteljesítőjét ünnepelték benne s mi a hat teremben együtt sem tudunk mást látni az ábrázoló piktura egyhangu felületénél.

Courbet, Corot, Renoir, sőt Ferenczy Károly is sokszor tul járt már ezeken az eredményeken.

És hol járnak ezek előtt a lokális krónikák előtt Cézanne *kiválasztó szemmel* igényelt látomásai.

A sok ide-oda hasonlító anyagból, ha leg-többre dicsőített munkáit pécézzük is kritika alá — semmi örömrünk, veleérzésünk, dicséretünk. Munkásságának súlypontja a testek térbehelyezése, a belső indulatra mozduló formák egységbe szerkesztése helyett «a tiszta festőiségre» helyeződött át. Sokan ezt a szomorú reakciót irányváltozásnak nevezik Kernstoknál, mi egyszerű tegnapelőtti önmagához visszatérésnek látjuk. Művészete kiteljesedésének az eddigi keresések klasszicizáló szintézisét várjuk s mai képeinek részleges elfogadhatóságát az egész konstruktív gyöngéje fekszi meg reprodukciós szépséggé.

Igy a Duna Partján s a legtöbbet adó Delelő Kecskék című vásznanon is. Az előbbinél az ég és föld megfestésének kétféle kezelési módjában s az alakok levelező lapra is csinos beállításában; az utóbbinál maguknak a kecskének a megfestésében (amik holmi szöke tücskök kecsességével bontják föl a különben monumentálisan látott tájat) kapjuk meg a képek fundamentális hibáját.

Kernstok föltétlen tudását és tehetségének nem teljes szögre akasztását az egyetlen (de sajnos itt is Renoirra kell emlékeznünk) Zivatar című kép sugárzó színszövése bizonyítja a mi naturalista festőink legtöbbje fölé. De különben semmi értékföbbletet nem hozott új kiállításával. Sehol a progresszív egyéniség alkotó láza, ereje, amit nem régen még fejlődést igazítónak vártunk. Sorba vett képeit az impresszionista mesterek (nagy mozaik tervét meg éppen hig praeraffaelita reminiscenciák édesítik számbavehetetlenné) érzelmi visszahatása bélyegzi; s a reformátornak készülő kökeményből: formálható agyag, az inspiráló tribunból, inspirált lírikus lett.

Ennyit a kiállítás képanyagáról.

Ha most a pár év előtt messzire induló festő ilyen hirtelen visszalépésének pszichológiai okát keresnők: Kernstok Károlyban a radikális polgárban találók meg. Helyesebben, a háboruban, melynek vérgözös depressziója éppen a humánus polgárból szívja föl a legnagyobb áldozatot — valamivel jobbra kívánczó életének mindig is bizonytalan hanyadosát az: akciót.

És sajnos (nem, nem hisszük, hogy a külföldön is, ahol a művészi világszemlélet sokban túlnötte a polgári ideológiát, ekkora az álomkór) nálunk már a legjobbaink közül is nem egyedül Kernstokot fojtogatja ez a nyugalomba görnyesztő eklekticizmus.

Kassák Lajos

FOGLYOK TISZTÁLKODÁSA

Végig oroszok ülik be a pallót:

a vízbe lógatás, a hajlatba görnyedés,
a térdkulcsolás, a karfeszülés
váltogatja a törzseket
tengelyen előre hátra csuklott forgattyúkká

a lábaknak a folyásba lágyuló hámlásai
tudj'isten vizek vezetékein át
tudj'isten partokat szólogatnak.

A dugdosott húrok veresrépa édeskések:
rájafurcsállón
széthabonítják a szín gulyát —
érezni: a Buzgóság elébe kunyerálnak
mely majd jön
és természetükre természet ellen
a *tervbe* mogorvázza őket —

tömegetlen elkülönülésben
három sültföldből olasz szárítkozik,
koros pátoszokra ráemlékezve illeg be-
állításba,
uccáik kellős dalnyavalyáit aprózza
hanggal

egyik a fénynek vállaz
középső elhasal
másik tőporög

Az öblidettség bódulata
a folyó fágasságára és a lapuló mezőkre
feszíti őket
mindnyájuk meredtre nagyul

a mozgást közébük két kófic gyerek habarja:
vihorássza a vizet, fejesez, lábpóznákba
sivalkodik,
egyiknek — harántugrást bolondmiskáz —
fejébe a nemhagynám huszársipka.

György Mátvás

DAC

A part mellett csöndesen dobálta a víz a bárkákat. A hullámok végigmosogattak a tükröző lépcsőkön s megint visszacsöpörögtek a folyamba.

Jósi fáradtan görnyedt maga fölé.

— Mit akar vele minden?

Megint leejtette a fejét.

Egy hét óta minden ragacs, bukdács és szálfakampó belehasadt az életébe.

– De!!... és ha böggve mégis eléje zuhan... akkor talán felemeli.

Gondolatai zakatoló sintelenséggel öklözték vissza a sejtelmes holnapba.

Óriás harangnyelvek kongattak a fejében. Feltápáskodott.

A templomok előtt már egy hét óta nem lengte meg a kalapját.

Mosoly ült ki az ajkára.

– O! Szentatyám én dicsértelek.

– De Uram egy hét az én szomorúságom.

– Uram, egy élet az én nincstelenségem.

– Uram! Jóuram!

– Te nem hallgattál rám, én elmentem tőled.

S Krisztus örökre elmaradt mögötte.

A szive rendesen dobogott.

A szive dobolt.

Szemei barsonáztak a felgördült nap elé.

Lábai simogatták a köveket.

A feje kongott a semmitől, a karjai katonás iramban lendültek fel-le, s ha leány jött elébe csak nevetett, egy asszony rogyásig cipekedett a csöpögő paradicsommal. Nevetett.

S aztán már veszekedett lármával csapkodta a lábait.

Sápkoros máriák ijedtükben márványba kulcsolták a kezüket.

Kint a széleken tombolva veszekedett fel a dombokra.

A város még forgolódzott a felszakadt szürkében, az ég pedig vörös volt a kelletlen dörgölődéstől.

Azt gondolta, hogy az erdőn nyugodalmas pihenést ágyaz magának a csöndben.

Egy óriás zöldposztós asztalra emlékezett. Az asztalfőn a rinócerosz ölü asszony ült csilláros szemekkel.

Körülvette csupa csudára tátott szája.

Az asszony pedig ásitott.

– O! ájulat fortissimója.

És legyintett.

Most milliom sziv hördült ki sugárban a posztóra.

Az asszony kacagott.

Két lombo karjával maga elé kosarazta a véres huscafatokat.

Valahonnan muzsika szitált a semmiből...

Ágybakolintva emelte fel a fejét a megráncolt falomról.

A szemei félvakon emelkedtek a fákig.

Nézett

A feje a melle elé horgadt s a lélegzete ránehezedett az eszére.

(Utolsót suhogott a mozgás.)

Aztán szél iramban, s rothadt vadgesztenyét záporozott a tarkójára.

Felcsattant.

– Nem!!!

A szive kattogott.

Karjaiban ficánkolva karikázott végig a vér.

Robant vissza a városba.

– ... egy szavával térdredurungolja... ha szól, vagy ha hallgat, vagy ha sir... a cudar...

A lábai rohamozva vitték.

S gondolatai közt bitangjára maradt az elégültség.

A nagy, hámlott falu bérkaszánya előtt, csak a tulsó oldalról mert fellesni az emeletre.

Átsompolygott.

Felsiklózott a lépcsőkön.

Hirtelen visszakapott.

Ott volt! Ült... s talán épen azt... nem, csak olvasott valami levelet.

Feljebb tolvajkodott.

Sirt... a lány...

Torkát összefogta a sikoltó öröm!

– Hab!... de mit!... Parancsolok!!!

– Marika! – s feldobta magát a lány felbuzott térdei elé.

Marika felijedt... még kapkodta a szemeit.

A fiu könnyörgve kolduskodott.

– Nem! ne olvasd... hazugság... örült voltam!

A lány csak nézte a vergődést. Kacagott.

– Menjen!... maga repülni küldött a pokolba!

Józsi feldomborult.

– Ugy!?!... de hát a levelem... és ki böggött?!

A lány szikrázó szemekkel kacagott.

– Soha!... Másén!... ha akarod!!!

– Te!! a levelet akarom!!

– Nem! Uristen! Segítség!

– A levelet!...

Hirtelen feljajdult.

A lány tizkarmával végigmart az arcán.

Mindkettlen dobálódzó mellett libegtek egymásra.

Alulról léptek.

– Jézusom!... s néhány lépcsőt menekült a padlás felé.

Józsi utána.

Egész a félignyitott ajtóig.

A padl. sről kosarakkal cipekedtek.

– Uristen!

A másik bömbölve köhögött s belóditotta az ajtón.

– Be, beljebb aranyom.

A lány izzó tehetetlenségében belezuhant egy szalmahalomba.

A szitok elforrt az ajkán.

Most rájuk csördült az ajtó.

Halk nyöszörgés.

– O! Aranyom.

Az izmai lassanként elsimultak... talán már győzött is... igen... a lány sir.

De még sem... csönd volt.

A feldobált ócskaságok között patkányok sipoltak az araszos porban.

A lány felneszelt.

Kezeit rápántolta a mellére.

A szemei sercentek!

És Józsi vihogott:

– Nézze, nem kell a levél... hiszek magának.

Marika vonaglott a kacagástól.

– Meg akar ajándékozni? ... Örült! Mit vétettem érte?

Józsi összevicsorgatta a fogait.

– Mit?!... s most már kinyúló indulat zuhogott a szavaiból.

– Nézzed ó aranyom! – s vad kézzel szalmacsutkákat hajigált rakásba.

– Ó! aranyom! kis csokorzabáló, ha démon is szeretnél lenni!

Az első csutak fellángolt.

– Tüzet akar a férfi! ordította – aki parancsol!

– Técdre eszetlen!

– Othelló! hát meg akarsz ölni – sikoltott a lány, de miért te hiéna?! hiszen sobae szerettelek!!!

Megingott.

Kezel beleverték a gerendába.

– Nem! hazudsz!... hazudsz!! a levelet!!

Utána kapott.

De a lány egy lendülő mozdulattal fejbekolintotta valami keménnyel.

– El tőlem!!

Józsai vérző homlokkal tántorgott.

A lángok pedig felsarjadtak s mint a kemencék feltakart parazsa háttérlett a lány domboruló félaktja mögött.

Kormozó levegő nehezedett a sipoló mellükre.

A lány felnőtt!

Főlébük!!

A levegő most már olvasztott ólomként csuszott a tüdejére.

Örjögve elkapta! A mellére sebezte az ujjait, a bordáira ropogtatta a karjait, s az elszabadult fogaival belesikoltott a gőzölgő zamatba.

– Erő! Tűz!

Most belezuhantak a fellobogó gerendákba A jajongás belefult a hördülő örömbé.

A férfi már odakapott a feszülő melléhez s ekkor egy öklöző mozdulattal átbukfenceztette a téglarakáson.

– Élek! Vagyok! – visitott a lány.

A másik hörgött.

Az utcán kürtöltek... dübörgés lentről... csáhányok...

– Égj! Égj! – sikoltott a lány.

A fu vérző halántékkal fetrengett a feldörgő tűzárban.

A lány még odavonzolta magát a befejszézett ajtóhoz...

már ő is hörgött...

– József... én Józsefem!

s a kémények irtózatos robbajjal aláporlottak a vértüzes vörösbe.

Barta Sándor

A MA első matinéján

(1917 december 9-én d. e. 11 órakor)

Hevesi Piroska zongoraművésznő

Bartók, Schönberg, Busoni

legujabb kompozícióit játsza.

BABITS MIHÁLY:

IRODALMI PROBLÉMAK

Köszöntenünk kell Babits Mihály új könyvének szép és bátor értékeit. Szép és bátor könyv. Tiszta irodalmi szempontok (és ez a tulságba finomult esztétikai nézés és ennek a desztillált tisztasága és kizárólagos esztétikaisága a főhibája a műnek) nagyon nagy irodalmi kultúra, tiszta, csiszolt, konzervatív élű, öntudatos, néha a konzervativságában agresszív, gondolkodtató, ellenkezést provokáló írások, egy par excellence költő irodalmi világnézete.

Babits Mihály tisztán és tipikusan költő, a szó aranyjánosi értelmében. Egyéniség mindenesetre, öntudatosan konzervatív, tehát forradalmi. Objektív esztétikai világnézete és nem báványrombolni és másfölforgatni és megtrágyázni akarása lendítette a magyar líra harcainak egyik fókuszába. Nagy kulturája és mindenféle magabaszedefttségei nem az egyéniségét tüntették el, sőt: az egyénisége éppen ez az agresszív szkepszis lett, amit érezni kell benne: ez a rézsut forradalmiság, bátor konzervativság és filozófiává és élettartalomává átélt költészetien-át nézés.

Egyenes folytatása Arany Jánoséknak, Péterfyéknek, Tainéknak, Gyulainak. A zseniről való fel-fogása és a zsenialitásról és a költészetéről, irodalomról, fajról nemzetről való nézete minden néhai abnormitásba lendülése ellenére ezek között határolódik. Par excellence irodalmi ember. És erre mindig aláhuzottan kell gondolni ha olvassuk az írásait. Még úgy költő, ahogy például Arany. Jó zsiros, nyugodt akadémiai föltitkárság ahol szépen, nyugodtan és zavartalanul fájlvirágosdit játszhat és igen szép verseket írhat az ember. És nagyon mohón szedheti magába a kultúra ezeregy arcát mindenestől. Szép, nyugodt, nagyszerű és nagy lantos lehet így az ember, formai tökélyű, tiszta harangszavu, fölnembillent harmoniájú, vagy mondjuk gyönyörű, hideg versbe billent harmoniájú. Nüanszirozott belül éles, halk zajra rezonálások, szépségeken eltűnődések, passzív, jóllakott fájdalom és hasonló bajok bolygathatják versírásra a költőt, aki mindenképpen és mindig összeszűkült látkörű marad, mert a végtelen is szűk — ezt kell végre meggondolni — a művészi metafizika is szűk és unalmas.

Babits ebből a kényelmesen fájó látószögéből vonta szűkre az esztétikai látkörét. Az íróról és költőről táplált képzele is ilyen szigorúan szűkre szabott, aláírja Weininger Gedächtnis teóriáját: amely szerint ez a szoros multbakötöttség a zseni alapjellemlvonása. A kultúra csucsá legyen az író és a költő és úgy szivjon magába minden kulturát mint a villámhárító az elektromosságot. És igenis aláírjuk ezt, bár nem tudni honnan Babits az ellenkezőre következtet.

De nem írjuk alá azt, hogy az egyéniség magábanállni-akarásnak a — megengedjük — naiv vágját kétségbevonja, nem írjuk alá azt, hogy az író csak az emberiség érzelmvilágának: femininebb részének a kiválása, azt hogy az irodalmi kultúra az egyedüli kultúra. Aláírjuk a szükséges kulturáltságot és világnézetünkéből következik a kultúra vehemens magunkhoz akarása, sőt mi huszéves írók, szegények, akiket Babits kulturálansággal és szűk

Máttyis Teutsch János: Eredeti linoleummetszet

ARTIST
STAMP

önimádással vádol, biztosítjuk őt gyöngé tollammal, hogy egész reménytelen, nagy szerelemmel akarjuk az irodalmi és művészeti kulturát, nyugati, európai, középkori, katolikus, zsidó ógörög, sőt egyiptomi és asszír és mindenféle kulturákat, csak győzzük. De...

Némileg tizenhetedik esztendejét tapossuk a huszadik századnak. (Most tessék ennek a történelmi sőt: geológiai jelentőségét elgondolni és nem belenyugodni a középhegybe, hogy XX. század.) Nagyon vehemens, darwini élet folyik és annyira, hogy az ember fiziológiai, természettani önzései szocializmusba konkludált. Nincsenek már wertheri stáriumok és a költőnek dolgoznia kell és görnyednie kell és megalkudnia kell, ha nem akar teljesen megalkudni. Higgye el Babits, minden mai költő elfogadná az akadémia nemtudom hányezer koronás főtitkárságát vagy más csendes, kenyerethozó mellékfoglalkozást és élhetne aztán a kultúra szerelemből. De mindezt nem lehet. Ma nincsenek romantikusra fűtött, szamováros diákszobák arcubasevi éllel. Ma igazán van és félliter fekete kávé köll meginni este, ha éjjeli nászokat akarunk ülni nyugateurópával. Ma minden huszéves költő főtulajdonsága és faculté maitresse a kinemaludtság. Ezt meg köll látni és éjjelkarikás szemekből és naiv, lendülő gesztusaink tudatlanságából ki köll érezni az emberiség eszének a szeretetét és mindenek előtt való megkívánását. Igaz, ma csupa félművelt szemfényvesztő kőklereskedik a kritikánkban és a hirlapi kritikánkra szájalom és utálat nézni, de oka van mindennek és ez a sokmindennel vemhes kor a hozzája.

A futuristák kiáltványának képromboló paszuszusát némely esetben persze, hogy valljuk. De a tiszta, tendenciózus művészet érdekében és az igazi művész érdekében. Ami benne van az emberben, az dobódjék életre minden hátráltató »mintakép« hatása nélkül és a szüz és naiv egyéniségnek kell dobjuk a pálmát minden kulturás lefakulással szemben. Tudás, hogyne! De nem l'art pour l'art tudás, csak azért tudás mert költők vagyunk és így a mesterségünknek tartozunk azzal, hogy minden középkori prédikátor az akkor — megengedjük — korszakos munkáját ismerjük. A szociálisan hasznos tudást hirdetjük és a mai tudás eredményeket följük előtérbe a klasszikus szövegek előtt. Mi bevalljuk Marxot, Tolsztojt, Oszwaldot, Wundtot, Sombarot — Aristoteles, Plató, Sokrates, sőt Descartes, sőt Schopenhauer, sőt Kant előtt. És Sappho és Petrarca, előtt Verhaerent és Whitman és Babitsot a maiságában és Aristophanes és Molière előtt Gogolt vagy Shawt. És bevalljuk, hogy jobban tudjuk élvezni korbasimuló énünkkel akár Hauptmann, vagy Strindberget mint a kétségtelen korszakos, konstrukciójában páratlan, darabosságában mommentális, problémái és emberei dusságával szinte kipattanó, de pathosában fanyar, némely témájában természetszerűleg túlhaladott Shakespeare. Vagy Adyt, akár Csokonaival szemben (és csodáljuk, hogy Babitsal szemben Ady lírájának nálunk korszakos, mert életrepattanó és »kapunyitó« hatását nekünk kell aláhuznunk.) Vörösmartynál képzetekinek komplikált dusságát, a hatalmas nyelvét, az önkénytelen munkába kívánczóságait tiszteljük fiúi tisztelettel, Arany plasztikáját, emberi tisztaságát a költészetében is, nem »közjogos« költészetét balla-

dáinak remek és koncentráció tüzzel aláfűtött dobbanását, minden szavának paraszti célonalálásait, Petőfiben a zseni másik végletét kell elismernünk — ezt is Babitsal szemben — teljes hiányát a tudatosságnak, ami hatványozott és hátráltató és lehangoló hatású Aranynál és művészi formát, tiszta artisztikumot hozó. Azaz minden »klasszikus«-ban csak azt értékeljük, ami mai mértékkel nézve is megáll. A klasszikus szót pedig ebből a szempontból értékeljük át. Klasszikus nem valami utólréteget jelent, hanem annyit, hogy maradóbb, fejlődőtebb, maibb, tovább fennállóbb valami volt szemben. A klasszikusnak kell valamely pendantjának lennie ami nem klasszikus, például A háború és béke a Kozákokkal szemben, vagy az Éjjeli menedékhely a korábbi Verlaines, romantikus, sőt franciás pózokkal szemben, vagy tágítva és átfogóan: Shakespeare Marlow-val szemben. A klasszikusság nem tény, elhatárolva és függetlenül — hanem következmény és mindenki klasszikusa önmagának. Marlownak, Ben Jonson-nak, mint Shakespeare földézőninek kétségtelen a relatív jelentősége, de semmi ma is megálló nincs bennük, tehát nem kell őket elismernünk. (A XX. század szocializmusa klasszikusa a renaissance humanizmusa, a XIX. század szentimentalizmusa a középkor aszkezésének és így tovább.)

A kulturát szóval egész olyan szerelemmel szeretjük mint Babits, csak az ő irodalmi kulturája helyett életesebben akarjuk magunkhoz hasonítani mindazt ami — klasszikus a régebb kulturákban. A költő manapság nem lehet olyan csak — költő mint Aranyék, vagy Babits akár, a munkájából következik a szociológiai műveltséghez való közeledése és a korból, amit egész vehemenciával és átfűtéssel kell élnie — is következik. Az irodalmi műveltség, vagy mondjuk: művészeti kulturáltság mindenestre kényelmesebb, tisztább, formaiabb és szebb is, de a szépség helyett erőt akarunk a magunk számára. És egészen ártatlanul is: a dolgozánk dob a kézzelfoghatóságok felé és ez az elfoglaló mai robot nehezíti éjjel-elsajátíthatóvá az irodalmi kulturát és így természetes a »fölküldetésünk«. De az egyéniségünk, az egyéniségünk! Mi tudatosan a mából akarunk következni és minden eddigi költőket meghazudtolón nem a múltban keressük a tradícióinkat. Nem a múlt század a maihoz képes kissé szűk látkörű, tulságos magyar rögben ragadt és gyakran puffogató költőiben — akiknek a relatív nagyságát és klasszikumát készséggel aláhuzzuk — sokkal inkább európaibb mai líráinkban és új regényünkben és általában: a mi tradícióinkat most vajudják életre egészen nem sejtett hatások. És merjük Ady merését szeretni, akinek a föltétlen sulyát és komplikált líráját Petőfi akkori hatásával egy vonalra tesszük. Sőt én (most egyszóamban!) bevallom, hogy kevésnyi igaz irodalmi élményeim egyike éppen Babits Husvét Előtt-je. És azt is: hogy régebb magyar líráinkban ilyen életés és mai: klasszikus szépségeket nem igen találni. Az kétségtelen, hogy a Vén cigány hatalmas vízió, de nekem kedvesebb és igazibb irodalomtörténeti hatásokon innen mondjuk az Ós kaján. És be kell vallani, hogy Petőfi egy-néhány »nemesen egyszerű« és igazán invenciótlan és rossz versét ma minden napilap mint: »gyarló kísérletet« visszaküldené.

Azaz: egyéniségnek kell lenni. Persze mi is utáljuk az egyéniség bársonyzekeés szenvelgését, mert mindent utálunk ami aláhuzottan: formai. És a zsenikkel szemben inkább akarjuk az egyéniségeket. A zseni értékét az emberiségre nézve pedig kétségbevonjuk. (Az irodalmi zsenikről van szó.) A zseni üstökös, de az üstökösökből semmi haszon nincs. A zseni abnormis kiválása az emberiségnek, és gyönyörködve kell tünni. De ami türés az, ha meggondoljuk, nem gyönyörködtethet. Zsenikre ma nincs szükség. Ma egyéniségekké kell kulturálnunk a tömegeket, éppen hogy a tömeg nivója emelkedjék és az effektusa nőjön. A zseni a tudatosság változásától függ szerintünk: zseni: aki a legelmélyítettebben meg van verve a tudatossággal és így az énye kettős és az: aki a legtágabban tudatosság nélküli. Például Arany és Petőfi. Arany a lelkiismeretességig tudatos, Petőfi az aljasságig tudattalan. De végletek és így: zsenik. A két véglek között pedig a tömegek állnak, vagy nembánom a nyárs-polgárok. De ez a kompromitált szó a súlyos, alapítlagot jelenti: a történelem mozgató erőt. Szóval nem az zseni aki sokszorosan újraéli magában a multat és ebből: nem az az igazán szép ami a multtal mutat akármilyen kapcsolatot. Menni kell a mában élni és nem köll szégyelleni, hogy a ma gyökeresen más mint a tegnap és kell, hogy tesszen a ma. Babits rokonszenvel és látható gyöngédséggel fordul és éppen a huszévesekről szóló cikke után, egy magyar cambridgei diák felé, aki a muzsának áldozott. Mi, bocsáson meg nekünk szegény huszéves társunk emléke, semmi nagyonnagyot nem látunk az idézett néhány sorban. Babits, Arany, némely újabb francia költő hatása látszik (még Beaudelaire is) de valami vehemens szépet: valami grandiózus ujat hol találjunk? Igen, kultura. De csak lehetnének istenem mi is huszéves nyomorunkkal cambridgei diákok. És éppen ez a nyomorunk a költészetünk és ugylátszik a kor költésze is ez kell legyen: a nyomor vígsága. Csak fáj ilyen cambridgei kulturákkal szemben a mi magunkrautalt énünknek és vidám költészetünknek a mostoha kezelése és éppen Babitsól aki objektív látója tudott lenni a litteraturai hullámszásoknak mindig.

És jó, hogy idáig jutottunk már. Litteraturai hullámszások, új irányok, formák elvetése, satöbbi. Jó és tudtuk, hogy a tudatos emberességünket, dolgos magunkat így fogják elkönnyvelni. A tartalmi — új felé fordulásunkból formai forradalom lesz és a fizikai, fiziológiai és világnézetbeli különbözőségünk litteraturai kezdéssé züllik. Pedig illene megérteni, hogy mi a maiság új értelmezését akarjuk és akarjuk élni. Az eddigi költőkkel és a költészet eddigi fogalmával szemben a vígságot, a jókedvet, az erőt, a munkát akarjuk. Mi nem akarunk »költők« lenni, mi dolgos emberek akarunk lenni, nem herék a társadalomban. Mi működni akarunk elsősorban, nem handabandázni és stilizálni az érzéseinket, komoly, szociális munkát akarunk élni és a munkánkából következik a költészetünk. A forma mellékes és azt tartjuk, hogy a formára fordított energia pazarlás és bűn a tartalommal szemben, mert mi életet elősegítő hatásúnak, megmozgatónak szeretnénk a költészetet. Mi emberek vagyunk elsősorban és aki a költészetünket akarja méricskélni, az nem jöhet az irodalmi kritika eddigi közhelyeivel: rim, forma,

szók, annak élő magunk súlyát, világnézetünket, tiszta, erős pesszimizmusunkat, szociális elveinket és a költészetünk szociális, korba illését kellene kritizálni. Mi nem valljuk a nekünk szegezett rokonságot a futurizmussal; ami minden zürzavar vágyása mellett mégiscsak dekadens finter és irodalmi új. Értjük meg végre: mi életnek akarunk mások lenni. Az emberi fájdalmat mint élettani jelenséget értjük. A rosszhangulatot, valami fölött való elkeseredést értjük. De a metafizikus ködöket utáljuk a költészetben, a süldőlányoknak való faleveleken bámészkodásokat. A fájásaink nem hangulatok hanem eseményhez fűződők. Fáj egy koldus az uccán. Szóval nem fakutyás finterokat verklizünk, a *stilizált* vígságot se valljuk, a természetes és komoly életet akarjuk mindenben: a költészetben is. És ahogyan a Nyugat költői voltak a faji radikalizmus első képviselői az irodalomban nálunk, mi meg a szociális: irodalmi: témái internacionalizmust akarjuk belőlük következőn és nagyon, nagyon valljuk Babits elméletét: a nyelv az egyetlen faji érték és a nyelvben jut érvényre a fajnak és nembánom: nemzetnek minden temperamentumbeli különbsége, jellegzetessége, azaz mindaz ami fájja teszi.

És ime »bekormozott naivitásunk« újra legelőszőr magunkról beszéltetett. De a könyvek egy nyíltan nekünk szóló cikkén kívül, számos nekünk szólást és felénkdőfést véltünk észrevenni, lehet ugyan, hogy kereső és agresszív szemünk túlsokat látott Mégis.

A könyv tiszta irodalmisága külömben is kiharja a kritikát e kizárólagos esztetikai világnézet ellen. Valljuk be: az irodalom nem az élet arca és ha nagynéha igyekszik azzá lenni, akkoris irodalomma stilizálódik minden ami élet és életes akarás. A nagy, komplex fogalom pedig: hogy világirodalmi érték! Kicsit zavartan és hökkenne állunk meg a masszív értelme előtt és jólesne elfogadnunk amit Babits állit. Hogy tudniillik a világirodalom nem összege az egyes irodalmaknak és az egyes irodalmak nem összege az egyes műveknek. A világirodalom valami nagy, kontakt szerves eredője közvetlenül a népek lelkeinek. Szkeptikusok vagyunk a nagy kijelentésekkel szemben és ennél különösen, hisz sajnos nyilvánvaló, hogy nincs így. Az irodalom művek összege, igen, igen. Csak a nagyon primitív korokban lehet úgy, amikor a nyelv volt az irodalom és az irodalom tényleg szerves eredője volt így a népléleknek. És lehetne még valamilyen tolsztojos berendezésü életben, a primitív termelés és fogyasztás korában. De ma?! A nihilizmus korában és az anarchizmus és szocializmus korában, amikor mindeme világitások csak késhegyre állított és elfinomított individualisztikus énségek és minden ember szocializmusa nuanszirozott és a műveltség: szkepszis és a kultura: szkepszis. A törekvések nem szerveződnek hanem elválnak: embere válogatja. Az evolúció ezerfelé huz. A tömegek pedig? A tömegek, de istenem az irodalom mikor volt a tömegek vágya és akarója? Vagy a pszihéjét lopta papírra mint Flaubert, vagy a piszkát mentette témává mint Zola, vagy a zsenijeit táncoltatta mint Gorkij, de valaki olyan, aki azon gatyásan és azon pálinkásan irodalmat csinált volna: nincs. Még inkább politikusokká lettek mint Burns, de a másik Burns is, akit Petőfihez mérték és ez is, már kultu-

rábaszakadt, levált, sohavisszanemkivánkozó atomjai lettek nagy iszapjuknak. Már emberek lettek és egyének lettek.

Most minden ember egyénisével kell újra tömeget csinálni.

A magyar irodalom világirodalmi helyzetét és értékét tárgyaló cikk kétségkívül hézagpótlóan új. Tiszta, intuitív meglátásai vannak a miket minden gondolkodó embernek alá kell írni. Az irodalmunk világirodalmi értéke nüanszaitól, színezésétől, faji karakterétől függ — ezt regisztrálnunk kell. Minél nemzetibb — mondja Babits. És álljunk meg ennél a szónál újra. Mi az: nemzeti? Ha elgondoljuk valami erősen politikai ízű képzet marad a szájunkban, országgyűlési szónoklásoktól, némi hazafias költészetektől, iskolai beidegzettségektől determinálva. Nemzet. Valami ázsiai megmaradás, valami lovas, ijjas, pusztás, kanászos konvencionális, bután kimondott szó. Nemzeti politika: jelszó Szent István óta máig, II. Józsefen át, nemzeti irodalom: kétszeresen jelszó, minden regösökön, hitvitázókon, Gyöngyösön, Balassán, nyelvújítókon, Csokonain, Petőfin, Aranyon, Gyulain. Rákosi Jenőn, Ignatuson és Adyn át máig. Pedig nemzeti irodalom: egyszerűen faji irodalom. Faj vagyunk, magyarok — és se büszkének nem lehetünk erre a véletlenségre, se törekednünk nem köll a tényre. Faj vagyunk: és mégis: keleti pofacsontokkal, »szalmatüzes« és szkeptikus, széles gesztusu, epikai hullámu, nagyfeneketerítő, keveset akaró és még kevesebbet markoló karakterű. De ilyenek vagyunk és ezer Nyugaton át és kétszáznegyvenévig törökön és németen át és legújabbán: zsidókon át, sőt zsidókkal is ilyenek vagyunk. De ez tény, tény! A képzeletünk a vérünk-től függnek és így a nyelvünk és így az irodalmunk is faji. Külön faji témakörre, »nemzeti« vonatkozásokra vadászni kómiikus és hasztalan hangsúlyozása annak, hogy kétszer kettő.

Babits maga is állítja: »nem a vad és nyers nemzetiséget mondjuk de később »legújabb irodalmunk dacára kozmopolitább külszínének kevésbbé európai mint a régi«. Nem értjük: melyik az a régi és új? A maihoz fűződő régi csak Aranyék lehetnek és velük szemben a Bródyval megindult kétség-telen mélyülés és nyugatibbság Gyulai dolmányos esztétikájával és Arany és Petőfi epigonjaival szemben. Azután újra inercia korszak következik amibe belehal szegény Vajda, Reviczky — és mibe haltak bele: a fajiság hangoztató kritikába és irodalmi közvéleménybe, amiben persze, hogy elbátortalanodtak és tudatos nyugati és európai hangjukat nem énekelhették. Mi így mondanók: legújabb irodalmunk kozmopolitább tartalma, tehát fajibb, vagy legalábbis épp olyan faji mint a régi. Persze más ez a fajiság mint a régi. De hisz épp Babits ejti el azt a rettenetes nagyjelentőségű mondatot, amit három fölkiáltójellel kellene ellátnia: »a nemzeti-ségnek új érzése van kialakulóban.« És éppen ezt nem vette számba. A városi élet mint kulturagóc és a városi élet hihetetlen gyors és gazdag impreszióinak jelentősége. Már maga ez is átalakító és különösen: amikor épp itt: a városokban megtörik a magyar »beolvasztó ereje« a szívósabb sémi fajjal szemben. És a zsidó éppen a keletiségében asszimilálódó. Egész otthon érzi magát az Arany

és Vörösmarty hatalmas faji ereje által határolt irodalmunkban, amelynek faji volta beoltódik ime és átgyuródik, fűgőbb, megalkuvóbb, gazdagabb, ötletesebb, európaiabb lesz. De faji marad és éppen a zsidó íróink adtak egész elseképzelt lehetőségeket a nyelvünknek. És ha a kimagasló embereink: Ady, Babits, Móricz és messzebb: Beaudelaire és Verlaine nem zsidók, sőt övelük kapcsolódik az új korszak kapunyitása, mégis az egész politikai feszültséget a sémi szabad beömlés hozta és megintcsak: a vehemes kor dobta eszközöknek őket egytől egyig. Ötletesebb, fűgőbb, reagálóbb — és igenis tágabb, látkörben szabadabb: mélyebb. Mert nem értjük megint a »mélységet«. A mélységet úgy kell értelmeznünk, hogy befogadóbb, mindent befogadóbb, a témakörben bővültebb. Es mélységben, mondjuk látkörösségben határozottan új irodalmunk felé kell köszönnünk. Mert csak nem németes lélekentrágódást ért Babits mélységnek, vagy szubjektíven magában szerelmes: sekély lírát? Vagy örökös és így újra szűk, mert más elhelyeződésre képtelen: fájaldalmakat? A mélység, a léleknek a kulturája éppen az, hogy mennyire tud az ember magán kívül helyeződni és másra és mindenre reagálni. Az »extenzív« magyar irodalom ma nem extenzív, de kulturás, európai, szabadabb témájú mint a kétségtelen hasonlóan reagáló, de a reagálásban extenzív Petőfi mondjuk. Intenzív líra nem okvetlenül fájdatmas és lantos líra. Csak kétségtelegebb a beolvadásunk az európai kultur egységbe, a fajunk, a fajunk érvénybenmaradásával. Az új fajiságunk, amely zsidómódra reagáló és témaasszimiláló és a Babits meglátta: régiebb maradványaink: szemlélődés, józanság, nehezenmozdulás, szalmatűz, — együtt: mint Adyban, mint Babitsban is a klasszikus és görög hatásokkal, mint Ignatusban, aki mindentbizonyít és hihetetlen józan, magyar logikával mégis: rabbi és képviselő, új, új, új és más mint a régi, de ki meri mondani, hogy nem fajiság mert új! Igaz, hogy kevésbbé excentrikus, kevésbbé aláhuzottan ázsiai, nem olyan színes és ríktó, de arról ki tehet, hogy az idő és a Történelem egységesít és kever és olvaszt. És nem mély? És nem súlyos?

És éppen Adynál álljunk meg. A legelső magyar merőnél, akinek az élő Gyulai tekintélyétől és politikai kuruckodásaitól butított korban robbant ki a hangja. Kicsit tudatosan Párisal aláfestett és romantikus fogalmakon tengődő költészet volt, de a préselt artisztikumon kívülre lendülés volt mégis az alapja és mert első volt hát fölzsabadító volt. A régi fogalmak szerint éppen, (Arany, Taine, Gyulai) volt Ady hallatlan faji rezultáns. Hogy a vastagnyaku fajtánk, kék, bő, parasztvérünk, káromkodó véresszemű, ázsiai ősmagyarországunk, balkáni buta röhögésünk minden intenzív kultúra ellen megtudta hozni ezt a remegő cimpáiban is borzasztóan magyar, rettenetes faji, széles nyelvskálájú, képzetgazdagságú, bő, dekadens lírai erejű: kifejezett lantos, sőt »aranyos, trubadur« és mindemellett tiszta faji jellegű költőt, az csoda volt és olyan nagymérvű Európába-olvadást jelentett, hogy hallatlan rökönnyödést hozott. Rettenetesen faji Ady költészete, nemcsak magyarságát kiabáló versei, de minden vonala és skálája és érdemes volna összehasonlításokat tenni: Vörösmarty, Arany, Petőfi közt és Ady közt, mert Vörösmarty képzetgazdasága, Arany

Máttis Teutsch János: Eredeti inoleummetszet

dekadens ereje, komplikáltsága és Petőfi dalban konkludáló reagáló és hátfordító képessége mind öröklődött itt. Mindezt Babits nem látja és meglehet figyelni — valami meghökkenet megnemértéssel tisztelte a társát: »akivel csuful együtt emlegették.« Ez egységes új megállapítás. Még Schöpfung is meglátta és mindenki ebbe a széles fajiságba szerelmesedett, azaz ebbe a hangoztatott, égnekezdített fajiságába, amibe muszáj volt végül is belerekednie. Mert ebben fog veszni. A Sagesse-s megtérésébe, ami fakulás minden Verlaine reminiscencia ellenére. És a fajiságába, a pózokba, a szűk látókörűségébe: ami a Babits megállapította: családot szerető vonás, hogy a Tiszát emlegeti Paris monumentális női és zajgásai közt. Ady nem elkezdője új költészetünknek, hanem befejezője Vörösmarty, Arany, Petőfi triászának, a faji költészet régi értelmezésének vége, remek, heves, ölelő és végső lobbanása, ami előre is világított. Ma a lírikus nem lehet magábamélyedt és csak magán keresztül néző és a mindent is magához mérő, hisz így gyerekesen kicsi és semmi lesz a minden. Néha beleharapott a líra új lehetőségeibe, de csak önkénytelenül és neki nem megfelelően, épp úgy, ahogy Arany is önkénytelen és egyetlen ilyen körülménye a Hidavatás. Ady áthidaló egyéniség és a temperamentuma és a megsejtései az új lírai hangok felé figyelően teszik azzá. És a fajiságában megragadt, tradíciós éneklésű költő abban korszakos, hogy korszakot zár és magába vetíti ösztönösen az újat. Ady zavaros költő — mondja Babits — de hisz épp a zavarossága: kereső dadogás és a kuszált verseiben ott liheg az új, egységesített líra: az egységesített életeffektusok, a koncentrált fájások és néha, egészséges, bő öröm.

«És ott, a záporverte mezőn, piros dalra gyújtott a vér».

Az összes Élet magán át való megsejtései ezek, persze ösztönösen, régi terminológiával, nagyon: »dalolva«.

Babits mondá és legyen úgy: minden az egységesítés felé halad. A »nemzeti érzés« a »hazátlan bitangolásnak«, a csakazértis dacnak, a jóllakni akarásnak lett a keveréke és az irodalom minden érzéseit és akaratait kell prédikálja. Heves életvágy kell legyen az irodalom: az egész élet koncentrált szerelme. És az egész irodalom minden faji zamatját és minden zsenit és minden kétesértékű szépséget fölálldoznék azért, hogy a földön mindenhol bőven, jóllakva, nyitott szájjal dalolva élhessenek,

Révai József

A MA első matinéján

(1917 december 9-én d. e. 11 órakor)

**Gellért Lajos, Ürmössy
Anikó és Simon Jolán**

adnak elő a MA íróitól.

ERDŐ

Kúszós folyondár, kétegen talán seb is,
de fű: zöldbe öltözött remény,
esett levél fák kenyerévé rothad
és nincsen, ki a tegnap sovány koncán eltrágódnék

Mindigjók: a fák,
mindigjóság: az erdő
s az erdő nem látta még
a jószág lisztes arcu bohócát
és a fák sem látták még
a jók szennyessé papolt gunyáját.

Kendőbe bugyoláltság, pirosra festett sebek,
vizzintesre görnyedés jöttmentje
nem kanalizál össze lapátkezeivel
alázkodást, szőnyeges csuszkat, rozsdát, és kopott
térdeket marékiszámra.

De: az erdő arany hidakat nevet a fák közé;

és ejh-hajh!

és még ezerszer: ejh-hajh!

mert a hamis csörgősiplikás,

a fák fölé kötélén táncoló

és a kardnyelű sem tudja tulnőni az erdőt.

Reiter Róbert

A TENGER SZÓL

... végtelenből... és beloptam magam távol
a nagyalföldi parasztyerek álmába, zugó fák...
ijedtre hőköltén teste merőlegesen függ az ágyra...
ablakon át... habó, habó... végtelen ég, és
érezem, kijön ő hozzám,

valahonnan fény zuhog, párás elhalványulás-
ban megcsiklandja az alvó földet: rózsaszín karok-
kal nyújtózik nászreggeles örömmel, — belém, —
és érzem, virágos in, földből nyiló hegycsuci vándor
szelencelláit gyönyörrel rezegetti, — és az
elektromos hullámrezgések tovább adódnak, és
törött akkordokban fut el a hullámtaraj egy reg-
geli asztalához, — a férj szó nélkül felkel, kimegy
a vasúthoz, befogja magát a vonat elébe; mert
hozzám jön,

a parasztyereknek minden: olyan titokzatos
vonalu, olyan leány szemlesütött — függönyös,
keletről indul tarsolyosan utjára,
nyugatról pedig Japán barakiri-véres őszi lej-
tőiről vonom magamhoz egy leány első szerelmét...

még didergő légben indítok el fázó jéghegye-
ket északról az ekvátor felé, — ahol pedig izzó

vizekbe sodrok fekete husos testeket, – aztán dobom ki magamból hatalmas ivlendülésrel a naplabdát az égen át, és míg másik kezembe (ugyanabba) ér: pizzicatos kedvteléssel játszok mindenel, emberrel, széllel, tárggyal és érzéssel: . . .

a jéghegyeket odataszigálom fekete ormóttan testekhez, – némelyiket megfricskázom, – milyen mulatságosan kusza hangyafutás rajta, – némelyiket jól oldalba döngtettem, – milyen omlótestés-tástan málik az szét, – és huzom össze a parasztle-gény, meg az amerikai lédi hajóját, – habó, – el-tévedtek az ijesztően egyforma mezőn? merre volna ut? merre? . . .

az ekvátor körül felhőkkel láncoltatom le magamat, aztán felfurom a hasam, a lánc dőb-benve szakít, és minden magamba gyűjtött erőm pillanat alatt végigsziguld és szimfonikusan tom-bol minden felé,

Norvégia táján a fjordokból harapok barlan-gokat, – marok konvenciókemény sziklákba, – felfutok a lidók keskeny villámutaira, hóó, mesz-szire, – lecsókolom ezúttal, én a kedves és lud-talpu lábakat, (mért futnak előlem?)

az ekvatornál kulisszás fénypompa mellett ünneppel veszem magamba zuhogó öntestem, vadult kutyák félve irtóznak most pedig min-denütt főlem (és tudom, bezárt ajtók mögött tér-deplő manók áktiv istenekhez könyörögnek) . . .

a japán lány gótikus faragványu lábát előbb csak simogatom, de aztán örült életrivalgással hajítom gaurizankári magasságok fölé, megrázom vele testemet, felszabadulva töleséresen magas felhők magasába, és lehulva beteljesitem a lány-test legmegálmodtabb álmát . . .

(eszembe jutnak a tüzek, melyek hegyekről szakadnak) leszakadok én is gyönyörélvező sik-lással,

(még gondom van rá, hogy együtt sülyesszem el a parasztle-gényt és a lédit, egymásba gör-csösen, – milyen komikus mozdulatu a parasztle-gény, milyen groteszk mellette a lédi szüzessége), aztán elfekszem uj tájak felé, a parti halász-faluból tengeralatti korállbirodalmat alapítok (mi-lyen gyöngy a lány szeme a kunyhó kagylójá-ban, – melyet teljesen betölt, –)

tovább játszom, tovább játszom, pedig már régen elmúlt a dél, – a nap ugyanugy tűzött, mintha odalenn hasznát tudták volna venni, – de egy helyen, valahol a szívem táján (hol??) szétfuvtam rianón a felhőket: ott melegedni akartam!! . . .

és míg éjszakon ijedt Cookok ereiben vért állítok, . . . és délen megjelenek örült, a jeltelen fehér mezőkön pontot (!) kereső emberek előtt, – elnyújtódom és bódulón széttárom karjaimat kele-ten és nyugaton . . .

mosolyra izgatom a spektrál színeket mind odaadással szenvedő, átnyugvott molekuláimmal apró fehér gyermektetek egyetlen, most szabad fürdőző életét, (és akkor diadalmas fényt dobál vissza az alkonytól ittasult százezer művészszem.)

. . . hogy mára elég lett légyen a munkából, . . . hogy lepihenjek . . . és éjszakára újra magamba vonjam a vándor életét, hogy megtöltssem az egész világot átjáró hangját öntelten magammal: mert ő érzi, mint feszülök el szétfelé az egész világon, mindenütt, minden haragban és minden ölelés-ben . . . végtelenbe . . .

Szines Pál

MŰVÉSZET

A MA KÖRÉBŐL

Jelentjük olvasóinknak, hogy pro-grammunk harmadik pontja, az iro-dalmi és zenei

MATINÉ

december 9-én d. e. 11 órakor válik valóra Zeneakadémia kistermében. Min-den rendelkezésünkre álló lehetőséget felhasználunk arra, hogy ne csak cél-jainkhoz és akaratainkhoz méltó pro-grammot, hanem a maga nemében is egyedülálló műsori adjunk

A zenei részben *Hevesi Piroska*, Berlinből hazatért zongoraművész nő interpretálásában *Bartók Béla* eddig még nem mutatott kompozíciói mellett *Schönberg* és *Busoni* náunk csak a legszűkebb zenei körökben ismert

kompozíció jutnak a közönség elé. A zenei rész különlegessége mellett a legjobb előadóművészeink képviselik az új formájú előadóművészet.

Gellért Lajos a „Modern Színpad” tagja ismert szuggeszívításának erejé-vel *Kassák Lajos* verseiből mond el négyet.

Örmössy Anikó a „Modern Színpad” tagja *Ujvári Erzsi* prózájával mutatko-zik be mint nagy színészi feladatok megoldására hivatott erő.

K. Simon Jolán színésznő pedig *György Mátyás* két versének előadásá-val nem várt hatásokat fog elérni.

A „Ma” írói közül: *Kassák Lajos* szerkesztő bevezetőt mond, *Komját Aladár* és *Lengyel József* verseikből olvasnak föl, *Mácsa János* pedig a színpadról mint társadalmi jelenségről beszél.

– Pártolótagjaink részére fenntar-tott jegyek félárban állanak rendelke-zésére. Jegyek 10–8–6–5–4–3–2 ko-

ronásárban kiadóbivatalunkban, Rézsa-völgyinél (Ándrássy-ut) és a Zene-akadémia portásánál kaphatók. Az ér-deklődőket a saját érdekükben kérjük, hogy minél előbb gondoskodjanak je-gyekről.

Első képkiallításunkat dec. második felében váltja fel a

MÁSODIK KÉPKIÁLLÍTÁS

melyről legközelebb részletesebben írunk.

Itt jelentjük be azt is, hogy

PÁRTOLÓTAGJAINKNAK A MŰLAPOT

Máttis Teutsch János széphiállítasu ere-deti linoleummetszetét a mai napon küldjük szét.

Az 1918 január 15-ig ujonnan belépő pártolók visszamenőleg ezt a lapot is

megkapják. (Évi tagsági díj 20 kor. l. -propaganda- cikk).

Kiadványaink

KOMJÁT ALDÁR: KIÁLTÁS

című könyvével szaporodtak. A könyv ára 3 K.

Máttis Teutsch János

LINOLEUM-ALBUMA

a napokban jelent meg. A 12. lapot tartalmazó album ára 25 korona. Amatőr-kiadás. A festő eredeti kézinyomásában készült lapokkal, díszes kötésben 100 korona. Amatőr példány csak 10 drb., rendez kiadás pedig csak 100 darab készült.

Itt értesítjük barátainkat arról is, hogy a „Der Sturm” és „Die Aktion” című berlini folyóiratoknak a MA lett magyarországi főbizományosa s a hirdetési rovatunkban felsorolt legújabb irányú német könyvek a jelzett áron kiadóhivatalunk után megrendelhetők. A rendelésnél 10 állér portót kérünk beküldeni.

A kritikáról, a Remsey testvérekről és a Kéve kiállításáról.

I.

Mielőtt belemennénk művészi alkotások mérlegelésébe a szempontokat kellene tisztázni, melyek szerint élele mérlegelés lehetséges.

A művészi alkotást a világ minden tényezőiből (elsősorban művészekből) összeállt fejlődés egy pontjának tekintjük, melynek értéke: az ut melyen a legutóbbi művész, vagy a művész legutolsó bemutatkozása után továbbment.

Azonban (kétségtelen, hogy lehet, de még) nem tudjuk abszolút bizonyossággal az értékeket meghatározni. Nem tudjuk lemérni – nincs rá egységünk – a művészi nyilvánulás értékét és nem tudjuk a volt művészetet egy láncba fogott igazságok sorozatában látni, melyben minden tag az előzőknek a következménye és egyben oka minden utána jövőnek.

Pedig így kellene állni a dolgoknak. Az „oktalan” bakugrások a művészetben és mindenütt csak látszólagosak és „oktalanáguk”: az okok nem ismerése.

És a jelentégtelvi világot alkotó összes tényezőkből származó, mélyreható oka van annak, hogy az

„én ezt így látom, tehát így van” önhitt és egocentrikus kritika után reakció, természetes fejlődésképp valami objektív támaszpontot akarunk és ezért precíz eszközök hiányában biztos célfelé törekedésben is még igen primitívnek tartjuk a kritikát, amint itt következik.

II.

Remsey Jenő. Legmegállapíthatóbb kapcsolata: Velazquez és talán Zulo-

agán át Velazquez (24 sz. Aranyasó) cinquecento (26 sz. A párkák) Henri Rousseau (Kelenföldi töltés) kínai külsőségek, az egyik Broughel stb. Ezekhez járul a mint eredményt felhasználó kubizmus. (Jelentős itt, hogy kubizmusa nem Pablo Picasso értelmében vett, amibe csak Pablo Picassónak van „loga”-aki hosszú ut után jutott el eddig a kubizmusig.)

Igen jó a 29 sz. kép. Kubizmus és expressionizmus módszereinek felhasználásával pszichikumot vetit a két síkra... és ennek címe: (hogy rövid kötéltre fogja) „Pythia”. – Mert hiába, cím és kép nem véletlen, hanem egy sokágu reláció.

Ugyancsak lefokozó a Sebesültek (22 sz.) monumentális kompozíciójában a glória a bebugyolált megszabdaltnak a feje körül. Pedig ez a „Honvéd” mellett a legjobb képe „mint kép” ha ezt a meghatározást az előbb megállapítottól külön lehetne választani.

Egyetlen tájkép a „Kelenföldi töltés” (30 sz.) „igen kiváló kép”, de alig mozdul el valamit a Henri Rousseau képek mellől.

Remsey Zoltánnal az oka adatlan (helyesebben felesleges) dekoratív vonalritmusok zavarják a novellisztikus és festőileg e vonalritmusok ellenére is megoldatlan témát. (32, 34 sz.) Csak a 35 sz. képében látszik valami szervező összefüggés a ritmusnak és a témának.

Önarcképe (35 sz.) pszichében erős portré. Remsey Jenő önarcképe ellenben formákban is erős és egyszerű.

Ezek után a szigorú megállapítások után kötelesség azt is kiemelni, hogy a két Remseyt a jó és komoly törekvésű monumentális készségekkel rendelkező nagyönkeves magyarországi festők közt kell ma számbavenni.

III.

Konstantin Frida, a postimpressionizmus tájától Van Gogh, Gauguin és a japánoktól tanult, de még nem érte el mesterelit, akik ugye lehet jó uton vezetik.

Haranghy: romantikus a legszínpadibb értelemben. Tichy Gyula összefogottság helyett részleteket halmoz. Tuldetermináló illusztrátor.

Lénárt leragadt naturalista és a többi még kevesebb.

Kalmár Elizát egy fatömbben jól elgondolt kis szobra nem reprezentálja kellőleg.

Lengyel József

Balázs Béla: Halálos fiatalság

(Kner, 1917.)

Hangsúlyozni kell: a művészet a kor temperamentumának függvénye legyen.

A dráma életlehetőségeket állítson szélső határokba és verekedtesse őket egymás felé. Ez szándéka ennek a darabnak is.

Csakbogy a kor változik és az új

idők temperamentuma kiszakítja a tegnapi szélsőségek közül a szétfeszített izmokat és egyhalomra csorbitja a kifáradt ellentéteket.

Az egész cselekvés avult skrupulusokba fojtva, halmozott multbameledések, töprengő konzekvencia levonások nem az élet, hanem a konzekvencia kedvéért; erőlködő önmegkötés, megoldott, egészséges életnek, – mert az összes szereplőkkel ilyen lehetne, sőt az adottságoknál fogva ilyennek kellene lenni – szántázandékkal, csakazértis halálos problémákba (és nem is élettől függő csak l'art pour l'art problémákba) temetése. Kinek aktuális ez ma?

Nagy, zúfolt tettekbe belepusztulni: tragikum; tehetetlenségből életformát csinálni: legfeljebb ügyetlenség; ebbe belebukni: köznap látvány. Ágnes öngyilkossága pedig nem egyéb, mint a gyógyíthatatlan tehetetlenség önhibájú következménye.

Életcélok egymástkeresztése és egymástletörése, küzdés bebecsáklott holtanelterülés lehet drámai érték. De szükségtelen passzivitás, megokolatlan nemi éhségstrájk a belepusztulásig: nem több mint (esetleg kissé sajnáltan) nevetség.

És Ágnes passzivitása teljesen indokolatlanul következetes. Nyitva állnak az összes szabadulási lehetőségek, még csak nem is kiverekedni kellene az öröms életet, még csak áldozni sem kellene érte semmit, csak belesétálni.

Igy a darab a tehetetlenség és az élniakarás elcsépelet paradoxonává unalmasodik.

Saját szavaival térhetünk el problémája felett: „Minek is az a bajos szerelem! Az ember szeresse egymást úgy csendesen-kevesen. Okozzon örömet egymásnak. Fenének a szerelem! Elég baj embernek lenni. Legalább az legyen kellemes, hogy him van és nőstény.” (Félix, II felv.)

Hiszzen, ha úgy nézzük, mint egy letűnt ideológia alapján rágódó életkérdés drámábaalakítását, kikapcsoljuk az élettől és fejlődőt magunkból, elfelejtjük, hogy problémája már nem probléma, elfelejtjük a dátumot: a darab teljes és szép és főleg tökéletes egységbe összefogott.

De nem nézzük úgy.

Mert nem érünk rá.

Nem bűnülhatunk a tegnappra, mert örülni akarunk annak, hogy a tegnapp mává teljesedett.

Boross László

SZÍNHÁZAK

A szezon-nekiindulás mintha csak szatirája akarna lenni a színház élet fogalmának. Vásári játékok «csinos» és «bajos» luftballonok, még csak a szét-puffanások mulatságát se a java, valami fülledt erjedésben himbálózón.

A «NEMZETI SZÍNHÁZ» a «faji szépségek» feltámasztatásával kísérletezik. Móricz Zsigmond: «Pacsirtaszó» Herczeg Ferenc: «Árva László király» c. darabját mutatta be és felújította Bródy Sándor «Dadáját», Gárdonyi Géza «Annuskáját».

A «MAGYAR SZÍNHÁZ» Ujhelyi «Cse-reberéje» után most Bródy Sándor «Szerető»-jével kacérkodik.

A «VIGSZÍNHÁZ» bátorkodott elő egy olyan gesztussal, amely nálunk az izlések merészes keverésével «színház» és irodalmi-esemény számba ment egyaránt. Színré hozta Arcybásev: «Féltékenység» c. drámáját.

A minél többet követelő szempontok szögéből az erőnek hol dadog, hol a színház bicskájával körülfaragott, hol pedig spontán megnyilatkozása ez a darab. De mindenekelőtt: az erő. Állapodtatában: a minden dekadenciától mentes nyers nemi kívánczóságok, szexuális akarások vérbehangolt verekedése; drámája. Othellót és Strindberget emlegették, akiknek mindenáron rokonság kell, pedig itt: Jelénáról, a tisztán-nőstényi stílizált asszonyról és mellette a XX. század himnjének «emberi megneveléseivel» (tehát kordiktálta külsőségekkel) vívódó nemiségéről van szó. Nem millióbe komponált eseményekről: történésekről, mely milliót teremtett magának. A sexualitásnak életformákba nővése ez; és az életformáknak sexualitásba koncentrációja.

Alapítvány! — Ami eltávolodásokat, ellentmondásokat élenkterget az író, azok mind a megmunkálás, kidolgozás előtte álló sémáiból erednek. Mhol nem találja meg a séma és a sajátja közötti középhangot: ott dadog; ahol megtalálja: ott szinpadiasodásba esik. De ahol nem keresi, ahol az erőt a saját szuggesztivitásának erejével dobantja elénk: ott a tragédiák nagyszerűségébe ércesedő. A negyedik felvonás hármasszerű jelenetét gondolom, melynek egészes tisztaságát, monumentális perspektíváját csakis Arcybásev foghatta össze így.

Szemben ezzel a második és harmadik felvonás, időnyújtó feleslegeség, anélkül, hogy legalább térkitöltő is akarna lenni. A nagyobb távolságokba nyújtó perspektívákat ígérő első felvonás után nem csak hogy nem váltja be az ígéreket, hanem visszamenőleg is rontja a nekiindulás hitelét. Itt a regényíró Arcybásev beszélt, a regényíró hősadalmaságával, de annak ereje nélkül. A regényírónak doktrinásan precíz-ködő ideganalizise készleteti a végső kiróbbanás is. Ennek a jelenetnek magyarázkodó dadogását csak Hegedűs Gyula tökéletesig fokozott némajátéka mentette végig élvezhetővé.

Az előadás különben — Vigszínházi és nem Arcybásevi. Hegedűs Gyulán kívül csak Góth és Szerémi igyekeztek megközelíteni az író tendenciáját, a többiek elnagyolták, félreértették. Fél-

reértette és eltévesztette különösen G. Kertész Ella. Jelena nem «bazudozó hystéria» nem «könnyelmű nőcske» csak, amilyennek Kertész Ella nyomán kritikáink is kikiáltották. Lényegében sexualis félingereket bajszoló asszony, aki ezekben a félingerekben éli ki a teljes sexualitást. Kertész és Csontos nagyon rosszak voltak.

A második újdonság a «Román» és Gombaszögi Frida játszott benne (amennyire a «szerep» engedte) önmagát.

„Előfüggöny és dramaturgia“

(Válasz Hevesi Sándor íly című cikkére)

A «Pesti Napló» okt. 30-i számában érdekes különvéleményt jelent be Hevesi Sándor az előfüggöny fontosságára vonatkozólag. A cikkben felvetett problémák fontossága kényszerít arra, hogy a cikk néhány téves megállapítását kijavítani próbáljam.

Előbb azonban, hogy szemszögeink közelebb jussanak egymáshoz, egy — Hevesi dramaturgiai álláspontjából következtetve — stílusbeli elírászt kell tisztáznom. Ezt a mondatot: «A függöny egy csodának, egy mesének, egy illúzióknak, libegő, eleven kapuja, amely azért nyílik széjjel, hogy mi bepillantassunk az álomvilágba s azért csukódik össze, hogy ráeszméljünk a valóságra». — Erősen hiszem, hogy Hevesi Sándor se tudja ilyen jelzőkkel jellemezhetőnek a drámát, az eleven szinpadot. Hatalmasabb, több valami kell, hogy legyen a dráma, vizű inkább: az életnek egy monumentális vízióba koncentrált, szuggesztív hatású szinpadra nyilatkozása. Tehát semmiestre se (amint ez az idézetből érthető) kevesebb, hanem igenis több, sokkalta több annál a «valóság-nál» amittől elzárja az előfüggöny.

Nem keresek okozati összefüggést az elírás és az elvi megállapítások között bár az, a szinpad illúzióknak túltengő fontosságát tulajdonító követelések mellett nem lenne lehetetlen; egyszerűen regisztrálok a megállapítást és az ellentéleményemet:

A görög szinpadról szólva azt mondja: «Ami itt lejátszódott, csakis úgy kelthetett illúziót, ha a költő térben és időben a lehető legnagyobb sürítést végezte el a cselekményen». A görög szinpad célja nem szinpad illúzió volt; vallásos és nemzeti kultusz, mely ép ezért törekedett illúziómentes monumentális emberi hatásra. Arra a monumentális hatásra, amelyet a raffínált eszközökkel dolgozó modern szinpad az illúzió fölkelésének közvetítésével akar és igyekszik elérni (ahol egyáltalán akar) vagyis: eszköze az egyszerűség, közvetlenség úgy a szinpad beállításában, mint a dráma koncentrációjában.

Innen adódik a cikk második tévedése, mellyel megállapítja, hogy az Arisztoteleszi egység «szükségszerű fejlődés, melynek legtöbb oka a függönvtelenség».

A dráma, mint mondtuk, cselekménybe sürített víziója az életnek Ha ez így van, magától érthetődik, hogy minél koncentráltabb a cselekmény egymásutánja, minél nagyobb és minél több eseményt tud a drámairól egy

pontba koncentrálni, annál jobb a dráma. Vagyis: ha a drámai anyagot meg tudja fogni ott; ahol az már tökéletesen érett, tobbanásra kész, magától elesik az egység megbontásának szükségessége. A három négy (vagy akár-hány) esztendő érteleme eseményekből kihagyja mindazt, ami csak érteleme eseményeket, az érteleme folyamatát elosztja az eseményeket támogató psichológiaiába, mintegy az események mögé állított perspektívának mélyül el azokat: s az így koncentrált anyagot lepergeti 48-36-24 óra alatt, ugyanazon a helyen. Az így előállított dráma (expresszionisztikus dráma) szemben az analitikus drámával, mely nem elmélyítéssel érzékelteti, hanem elbeszéli a perspektívát, nem alkalmazza az Arisztoteleszi tételt: igazolta azt.

Egy harmadik megállapítás ezt mondja: — A modern drámát az antik drámától szerkezet dolgában — voltaképpen csak az előfüggöny különbözteti meg. Igen. Az előfüggöny mint eszköz, mint alkalom arra, hogy a modern dráma minél több novellisztikus elemet vehessen föl, minél jobban szét-húzóhassék, széttessék. Ez azonban nem előny, és nem vívmány! Az idő, tér és cselekménybeli elnagyolások valóban szoros okozati összefüggésben vannak az előfüggönnyel; csak hogy a felelőséget nem hátríthatjuk az előfüggönyre.

A modern szinpadon, ahol már beszélhetünk és kell is beszélünk illúzióról, inkább az illúzió követelményeinek túlsúlybajutása okozta a dráma elszinpadiasodását, a szinpadot mint eldrámaiatlanodott, külső hatások uralmába került jelenséget értelmezve.

Vizont: hogy a szinpadot a minél több illúzió keresésére a gyengén, rosszul konstruált drámák kényszerítették, azok a drámák, amelyek önmagukban nem voltak képesek drámai hatást kiváltani — ez is bizonyos!

Végeredményben: egyetértek Hevesi Sándorral abban, hogy az előfüggöny nemcsak fel-legördül, hanem: valóban szoros összefüggésben van a drámával. De ezt a szoros összefüggést másmilyennek képzelem.

Előfüggöny, mostani, vagy más formájában kell a szinpadnak és drámának. De nem azért, hogy *cezúráknak*, vagy a helyváltoztatás illúzióját támogató valaminek használjuk, hanem: hogy a mögöttes szinpadra vetítődő drámai vízióknak keretet adjon. Ne, hogy *elválassza* a nézőtől: sőt ép, hogy *jellesse* a néző és történések közötti kapcsolatot. Nem hazugságokat (illúzió) támogatón, hanem, hogy egyenesen, színtén *hirdesse* mintegy: mögöttem a bennetek élő élet lehetőségek monumentális egybehangolódásai vannak, s lehetőségek valórávítódásai egy vízióban!!

Mácza János

Felelős szerkesztő: KASSÁK LAJOS

Főmunkatársak:
György Mátvás, Komját Aladár,
Uitz Béla

Kiadja:
a MA folyóirat és könyvkiadó T.
Igazgatója: IZSÓ SÁMUEL.

Megjelenés dátuma 1917. november 15. A lap minden cikkéért a szerző felel.

P R O P A G A N D A

A „MA” tulajdonosai írók és képzőművészek s így lapunk támogatói nem egy üzleti haszonra alakult vállalat tőkét gyarapítják, hanem közvetlenül segítik művészi programjuk érvényesítéséhez azokat, akiktől művészi értékeket kapnak.

Felhívjuk az irodalom és művészet barátait előfizetésre és a támogatás olyan módjára, mely nálunk ugyan szokatlan, de a külföldi kulturaközpontok művészi életében régóta ismert.

A pártolás eme formájához vannak egy évi időtartamra vonatkozó pártoló tagsági jegyek és vannak állandó érvényűek.

Egy évre vonatkozó jegy ára 20 korona, állandó érvényű jegy ára 200 korona.

A pártoló tagsági jegyek birtokosai a tagsági jegy érvényességi időtartama alatt

külön előfizetési díj nélkül kapják folyóiratunkat, egyéb irodalmi kiadványainknál 25% engedményt, évenként egy művészi értékű műlapot kapnak ajándékul,

matinéinkra egy darab féláru jegy áll rendelkezésükre, kiállításainkra egy ingyen belépőjegyet kapnak és egyéb művészi vállalkozásainkban is hasonló kedvezményekben fognak részesedni.

Ákik csak az előfizetési díjat küldik be, (egy évre 10 K, félévre 5 K) a felsorolt kedvezményekre igényt nem tarthatnak.

A „MA” kiadóbizottsága.

A „MA” állandó képkiallítása nyitva naponta 10-től 3-ig.

A „MA” könyvei:

A „MA” első lírai antológiája (György Mátyás, Kassák Lajos, Komját Aladár, Lengyel József verseiből) ára 4 korona. Amatőr kiadás eredeti metszettel, az írók aláírásával, ára 10 korona.

Singer Henrik: Világnézet. Ára 1 kor.

Garda József: Valaki játszik velük (dráma) ára 2 korona.

Mácza János: Modern magyar dráma (jegyzetek) ára 2 korona.

Kassák Lajos: Éposz Wagner Maszkjában (versek) ára 2 korona.

Kassák Lajos: Isten Báránkyái (három egyfelvonásos) ára 3 korona.

Kassák Lajos: Életábrítás (novellák) ára 3 korona.

Komját Aladár: Kiáltás (versek) ára 3 korona. Amatőr-kiadás elfogyott.

Mátis Teutsch János: Linoleum-albuma, száz számozott példány. Ára 25 korona. Amatőr példány merített papíron, a művész sajátkezű nyomásában és kézírásával. Ára 100 korona.

Die AKTION könyvei:

Eine anthologie (1914-16) ára kötve 7 korona 20 fillér.

Jüngste tschechische Lyrik ára kötve 7 korona 20 fillér.

Gottfried Benn: Fleisch (versek) ára kötve 7 korona 20 fillér.

Theodor Däubler: Der Hahn (versek) ára kötve 7 korona 20 fillér.

Franz Jung: Sophie (regény) ára kötve 7 korona 20 fillér.

Franz Jung: Opferung (regény) ára kötve 7 korona 20 fillér.

Ferdinand Hardekknopf: Lesestücke. Ára kötve 4 korona 80 fillér.

Carl Einstein: Anmerkungen. Ára 4 korona 80 fillér.

Alexander Herzen: Erinnerungen. Két kötet ára kötve 25 korona.

Die STURM könyvei:

Herwarth Walden: Tanz der Töne (kotta) ára 6 korona.

Herwarth Walden: Einblick in Kunst (64 reprodukcióval) ára 9 korona.

Herwarth Walden: Gesammelte Schriften. Ára 4 korona.

August Stramm: Du (szerelmversek) ára 6 korona.

Paul Scheerbart: Glasarchitektur (tanulmányok) ára 4 korona.

Peter Baum: Schützengrabenverse. Ára 6 korona.

Adolf Knoblauch: Die schwarze Fahne (regény) ára 4 korona.

Herman Essig: Überteufel (dráma) ára 5 korona.

Herman Essig: Wetterfrosch (elbeszélés) ára 5 korona.

Sturm Bücher (sorozat 1-14. sz-ig): August Stramm kis drámái, Lothar Schreyer, Peter Baum, Hage von Kohl, Adolf Behne stb munkái füzetenként 1 korona 20 fillér.

Sturm-levelezőlapok a legújabb francia, angol, orosz, német, spanyol és olasz művészek levelezési és szobrainak reprodukcióival. Ára darabonként 40 fillér. Az egész sorozat 75 darabból áll.

A „MA” három szakos SZEMINÁRIUMA

Irodalom, Festészet, Színház
Hetenkint egy-egy óra.
Tandíj: egy szak havi 10 kor., a három havi 20 kor.

A „MA” SZINÉSZKÉPZŐ SZABADISKOLÁJA

egy létesítendő kamarajáték előkészítésére Mácza János vezetésével. Érdeklődni és beiratkozni lehet az előadások tartama alatt: hétfő, csütörtök, szombat este hét óra után.

MODERN SZINPAD

Koronaherceg-utca 6. sz.

LENGYEL MENYHÉRT kis drámája a

„VERA”

SZINI GYULA idyllje a „Fekete pásztor”

KARINTHY FRIGYES vigjátéka a „BUVOS SZÉK”

és a kisérő műsor új dalokkal és magánszámokkal.

Ujonnban belépő előfizetőink kívánatra ingyen kapják a „MA” június havi

zeneszámát

mely BARTÓK BÉLA

3 oldalnyi kottáját (dalkompozíció) Ady-versekre közli.

DIANA sósbornesz